Redactiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgulu Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Brașovu, piața mare, Târgulu Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Prețulŭ inserțiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care dĭ
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl.
N-rii de Dumineca 2 fl. pe anŭ.
Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe treĭ lunĭ 10 fr.
N-rii de Dumineca 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Brasovŭ:
a administrațiune, piața mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe treĭ lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe treĭ lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și inserțiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 100. **Brașovŭ, Vinerĭ-Sâmbătă, 8 (20) Maĭ** **1893.**

O constatare neașteptată.

Brașovŭ, 7 Maĭ v.

Câte nu face omulŭ de nevoiă și câte ar rĕmâne nefăcute, décă n'ar interveni neîncunjurabila și nemilósa necesitate!

La acésta trebue, că s'au gânditŭ și colegii ministrului de honvedĭ br. Fejervary, când, în nisce momente de supremă strîmtorare din partea oposiției maghiare, l'au audițŭ pe acesta afirmândŭ lucrurĭ pe câtŭ de adevĕrate, pe atâtŭ de multŭ contestate și falsificate de ei înaintea publicității.

Ministrulŭ Fejervary era constrînsŭ a-șĭ lua în apĕrare ordinulŭ, prin care interdice oficerilorŭ de honvedĭ de a participa în uniformă la serbarea inaugurării monumentului honvedilorŭ căduțĭ la 1848/9. Elŭ nu putea sĕ-lŭ justifice, decâtŭ susțiindŭ, că armatei nu-i póte fi permisŭ a politisa, a se împărtăși la demonstrațiunĭ politice. Și pentru ca părerea sa sĕ apară și mai întemeiată elŭ adause: „Acestŭ principiu (adecă ca soldatulŭ sĕ nu facă politică) trebue sĕ-lŭ păstrămŭ cu deosebire noi, pentru că la noi *esistă și o armată comună* și pentru că la noi *națiunea politică este alcătuită din mai multe naționalitățĭ*“.

Afirmarea ministrului Fejervary privitóre la „națiunea politică“, este întemeiată în constituția și legile esistente unguresci. După aceste națiunea politică nu este cea maghiară, ci ea se compune din tóte naționalitățile, ce locuiescŭ de vécurĭ împreună cu Maghiarii pe pĕmêntulŭ Transilvaniei și alŭ Ungariei.

Br. Fejervary a constatatŭ dér numai curatulŭ adevĕrŭ, când a disŭ, că „la noi națiunea politică se compune din mai multe naționalitățĭ“. Dér învocândŭ acestŭ argumentŭ puternicŭ pentru a apĕra procederea sa în atacerea desvĕlirii monumentului, elŭa trecutŭ cu vederea, că soții seĭ dela guvernŭ nu mai vorŭ sĕ țină sémă de caracterulŭ poliglotŭ alŭ statului ungarŭ. A trecutŭ cu vederea br. Fejerváry, că nu de multŭ colegulŭ sĕu dela instrucțiunea publică, contele Csaky, a desfășuratŭ tesa, că scopulŭ legei de naționalitate dela 1868 este de a pregăti contopirea tuturorŭ naționalităților cu națiunea maghiară.

Desbaterea proiectului de lege pentru regularea salarielorŭ învĕțătorilorŭ dela școlele poporale ne-a datŭ prilegiu de-a ne convinge, că tóte partidele maghiare din dietă fără deosebire împărtășescŭ acéstă vedere și că de faptŭ ele sub „națiunea politică“ nu vorŭ sĕ mai înțelégă adĭ decâtŭ națiunea maghiară, ér pe celel'alte naționalitățĭ le consideră în adevĕrŭ, cum s'a esprimatŭ de curêndŭ Kossuth, ca pe o „poporațiune de coloniștĭ rĕtăcitorĭ“.

Era lucru firescŭ, ca în astfelŭ de împrejurărĭ, mărturisirea ministrului de honvedĭ sĕ provóce o furtună de desaprobărĭ și contestațiunĭ din partea faimoșilorŭ „legislatorĭ“, carĭ de multŭ au redicatŭ la valórea unui principiu de statŭ utopia de-a forma o singură națiune maghiară din diferitele naționalitățĭ.

Raportulŭ stenograficŭ spune, că afirmarea ministrului Fejervary, cumcă „națiunea politică se compune la noi din mai multe naționalitățĭ“ a fostŭ întîmpinată din partea oposiției cu protestărĭ și sgomotŭ, care a duratŭ *câte-va minute*, ér din partea partidei guvernamentale cu strigăte: „Asta nu e așa! S'audimŭ, s'audimŭ!“

Nimicŭ nu póte caracterisa mai bine tendințele dușmane esistenței naționalitățilorŭ, de carĭ suntŭ stăpânițĭ Maghiarii din dietă fără deosebire, ca acésta manifestare demonstrativă a displăcerei lorŭ, pentru că br. Fejervary a spusŭ unŭ adevĕrŭ.

Nu voimŭ și nu putemŭ sĕ-i atribuimŭ ministrului de honvedĭ, că ar fi dreptŭ și ar nutri simpatiă față cu naționalitățile, căcĭ de era așa, i s'ar fi datŭ pănă acuma mii de ocasiunĭ sĕ-o dovedéscă, ceea ce însĕ n'a făcutŭ. Singurulŭ meritŭ, celŭ are, este, că, strînsŭ fiindŭ în chingĭ de oposiția, a fostŭ sincerŭ în a i arĕta, că utopiile ei se lovescŭ de cruda realitate și că pe lângă Maghiarĭ mai suntŭ în acéstă țéră și alțĭ factorĭ, de carĭ trebue sĕ se țină séma, chiar și atuncĭ când e vorba de glorificarea memoriei honvedilorŭ căduțĭ la 1848/9.

Căcĭ bine sĕ distingemŭ. Décă națiunea politică — cum a constatatŭ br. Fejerváry — constă din mai multe naționalitățĭ, atuncĭ nicĭ statulŭ nu póte fi „statŭ naționalŭ maghiarŭ“, nicĭ armata honvedilorŭ nu póte fi „armată națională maghiară“.

Nu voimŭ sĕ cercetămŭ, décă ministrulŭ de honvedĭ a avutŭ în vedere acésta, când a rĕspunsŭ contelui Apponyi, dér de sigurŭ a avutŭ în vedere dificultățile, ce de faptŭ se opunŭ în casulŭ de față realisării dorințelorŭ șovinismului militantŭ, și le-a și indicatŭ în vorbirea sa cu tótă sinceritatea. Br. Fejerváry se deosebesce prin francheța sa soldățéscă în modŭ favorabilŭ de ministrulŭ-președinte Wekerle, care cu fariseismulŭ sĕu a sciutŭ sĕ încungiure orĭ-ce combatere fățișă a nisuințelorŭ utopice maghiare și, ca sĕ scape din încurcătură, s'a ascunsŭ la spatele monarchului.

Unŭ nou conflictŭ în Bucovina.

In numĕrulŭ trecutŭ alŭ fóiei nóstre amŭ amintitŭ despre noulŭ conflictŭ dintre studenții românĭ bucovinenĭ și membrii societății polone „Sokol“ din Cernăuțĭ. Vara trecută, cu ocasiunea inaugurărei acestei societățĭ gimnastice, Polonii din Bucovina aflară cu cale sĕ aranjeze marĭ demonstrațiunĭ politice, îndreptate mai alesŭ în contra Românilorŭ. Intre altele, ei năvăliră în grădina unui otelŭ, unde o numĕrósă societate românéscă, între carĭ și mulțĭ studențĭ universitarĭ, îșĭ petreceau împreună. Aci Polonii începură a persifla pe Românĭ, insultândŭ în modŭ grobianŭ mai alesŭ pe tinerii studențĭ, carĭ în cele din urmă se vĕdură silițĭ a lua posițiă energică față cu obrasnicii lorŭ adversarĭ, astfeliu că aceștia trebuiră sĕ părăséscă grădina, luând'o la sănĕtósa care pe unde a apucatŭ.

In urma acésta, membrii societății poloneze „Sokol“, încuragiațĭ din partea unorŭ judecătorĭ polonĭ, aflară cu cale sĕ intenteze procesŭ în contra studenților românĭ, despre alŭ căruia decursŭ étă ce ni-se raporteză:

Cernăuțĭ, 2 (14) Maiu 1893.

Domnule Redactorŭ! Curentulŭ naționalŭ, care nu se adâncesce atâtŭ de multŭ, precum dorimŭ, a întêmpinatŭ în aceste dile câteva zăgazurĭ, la carĭ va trebui sĕ-șĭ cerce ér puterea, sĕ le rupă.

Momentulŭ celŭ mai marcantŭ din mișcarea acésta este acum procesulŭ studenților românĭ cu „socoliștii“ polonĭ, carĭ se plângŭ, că păpara ce-au mâncat'o astă vară în grădina hotelului Weiss de aicĭ, studenții românĭ li-au gătit'o și pipărat'o. O mulțime de tinerĭ românĭ suntŭ acusațĭ; nicĭ unŭ Polonŭ însĕ nu-i acusatŭ; o sémă de polițiștĭ suntŭ asemenea acusațĭ, căcĭ ar fi luatŭ partea tinerilorŭ noștri, fiindcă au pusŭ la ordine pe Polecii, carĭ în sumeția lorŭ au gânditŭ, că potŭ trata pe Românĭ ca pe canalii.

Momentulŭ celŭ mai ponderosŭ din procesulŭ acesta este: *reîndreptățirea limbei române, în care tinerimea făcea deposițiunile esclusivŭ.* Judecătorulŭ, care după lege trebue sĕ scie românesce, s'a făcutŭ ridicolŭ cu cele câteva fărâmăturĭ stropșite, ce rostea; elŭ a respinsŭ sĕ ia la protocolŭ în românesce deposițiile românescĭ, și le-a luatŭ nemțesce, *deși acusații insistau sĕ se ia românesce;* în sfîrșitŭ a pretinsŭ, că martorulŭ, care scie nemțesce, e datorŭ sĕ depună nemțesce (!!), ceea ce formeză culmea aroganței lui polecescĭ. Brutalŭ a fostŭ acestŭ funcționarŭ, când a *detrasŭ apĕrătorului cuvêntulŭ și i-a contestatŭ dreptulŭ de-a duce pănă la capĕtŭ apĕrarea*, pentru-că apĕrătorulŭ a pusŭ nisce întrebărĭ, carĭ amenințau sĕ devină fatale Polecilorŭ.

Vĕ putețĭ închipui neliniștea, ce a cuprinsŭ publiculŭ românŭ, care asista la astfelŭ de brutalitățĭ.

D-lŭ cav. Dr. *Zotta* a făcutŭ ierĭ, Sâmbătă, în dieta țĕrii o interpelare subscrisă de d-nii bar. *Vasilco*, *Mustatza*, *Styrcea*, cav. *Grigorcea*, *Volcinschi* și de *Țurcan*, care cere, ca ilegalitatea comisă sĕ fiă îndreptată și sĕ se ia mĕsurĭ, ca de aicĭ înainte sĕ nu se mai ivéscă astfelŭ de casurĭ. Presidentulŭ țĕrii va rĕspunde într'o ședință proximă.

„Gazeta Bucovinei“ aduse unŭ lungŭ raportŭ despre aceste întêmplărĭ în numĕrulŭ 34, care are și unŭ suplimentŭ de 2 paginĭ. Articolulŭ de fondŭ apretiéză procedura funcționarilorŭ în acestŭ procesŭ și este scrisŭ cu multă hotărîre; dér „Gazeta“ a fostŭ confișcată, notificându-se confișcarea pe la 12 óre din nópte.

Am povestitŭ simplu și lasŭ faptele sĕ vorbéscă. Amŭ fostŭ batjocurițĭ de unŭ scriitorŭ germanŭ cu numele de semiasiațĭ. Asiatismulŭ este însĕ susținutŭ de strĕinii, ce au inundatŭ țéra „din Boian la vatra Dornii“, nu de poporulŭ nostru alesŭ, care șĭ cere și va sci sĕ-șĭ recucerĕscă situația, de care este vrednicŭ în țéra lui.

— a. —

*

Articululŭ de fondŭ pentru care a fostŭ confiscatŭ numĕrulŭ de Dumineca trecută alŭ „*Gazetei Bucovinei*“, arată mai întâiu netemeinicia motivelorŭ, din carĭ s'a intentatŭ acestŭ procesŭ, apoi criticândŭ procederea volnică și ilegală a judecătorului polonŭ *Jakubovicz*, continuă astfeliu:

D-lŭ Iakubowicz întâiu nu a voitŭ sĕ se permită ca protocolulŭ sĕ se pórte românesce cu acusații și și-a *procuratŭ unŭ translatorŭ, ceea ce nu este admisŭ pentru limbele țĕrii,* ér a doua di, când unŭ martorŭ voia sĕ *facă depunerea sa în limba românéscă*, a disŭ, că *nu admite altă limbă decâtŭ cea nemțéscă și nu a lăsatŭ ca martorii sĕ vorbéscă românesce*, o ilegalitate grozavă. După ce s'a cerutŭ ca celŭ puținŭ depunerile făcute în limba română, în protocolŭ sĕ se scrie românesce, așa precum prescriu legile existente despre procedura penală, judecătorulŭ érășĭ n'a voitŭ sĕ satisfacă acestei cererĭ, în urma dorinței esprimate însĕ a trebuitŭ sĕ o pună acéstă cerere justă celŭ puținŭ în protocolŭ.

Amintimŭ încă, că formularele nemțescĭ cu carĭ s'au citatŭ acusații (Vorladung) éreșĭ nu corĕspundŭ legilorŭ, asemenea formularele nemțescĭ pentru protocóle.

In fine s'a adusŭ unŭ martorŭ, care precum se scie a fostŭ servitorŭ la d-lŭ Kapri și căruia acesta sĕ-i fi fostŭ promisŭ, că décă se va esprima în favorulŭ Polonilorŭ, elŭ va căuta sĕ-i procure unŭ postŭ de polițistŭ. Așa unui martorŭ nu s'ar pute da credĕmêntŭ, décă ar merge tóte după ordinea legală, însĕ ce a făcutŭ domnulŭ Iakubowicz? După ce apĕrătorulŭ Românilorŭ ilŭ întrébă pe martorulŭ respectivŭ orĭ de i-a promisŭ ceva, d-lŭ Kapri, judecătorulŭ — după propunerea representantului procuratŭ din Galiția pentru apĕrarea causei vătămaților — mai întâiu a mustratŭ pe apĕrătorulŭ acusaților, ér la întrebările orĭ de martorulŭ a fostŭ câindva servitorŭ la Kapri, și orĭ de a vĕdutŭ pe care parte a corpului și cu ce instrumente polițistii l'au bătutŭ pe Kapri, judecătorulŭ îi detrage apĕrătorului cuvêntulŭ și nu-i destulŭ cu acésta, elŭ declară, că nu-lŭ póte admite mai departe ca apĕrătorŭ!

Așa se pertractéză la noi procesele cu acusații românĭ; întâiu o ilegalitate după alta, și în fine unŭ actŭ de violență brutală! Noi nu scimŭ, orĭ de d-lŭ Iakubowicz a fostŭ autorisatŭ la o astfelŭ de procedură din partea altorŭ membri ai tribunalului, séu de a făcutŭ aceste de capulŭ sĕu. D-lŭ Iakubowicz este încă fórte tênĕrŭ, și póte crede, că va face o plăcere membrilorŭ polonĭ ai tribunalului, și că așa îșĭ va profita pentru ca-